

Rynek pracy na pograniczu polsko-ukraińskim jako aspekt gospodarczo-społeczny

Labor market on the Polish-Ukrainian borderland as an economic and social aspect

Katarzyna Himstedt, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Polityki Ekonomicznej

STRESZCZENIE

Artykuł porusza problematykę rynku pracy w sąsiadujących ze sobą obszarach Polski wschodniej i Ukrainy zachodniej. Artykuł zawiera podstawowe wskaźniki rynku pracy, których analiza pozwala określić, czy przygraniczne położenie polskich województw i ukraińskich obwodów przyczynia się do osiągnięcia przez te regiony korzyści płynących z funkcjonowania na rynku pracy. Z przeprowadzonych analiz wynika, że niestety przygraniczne województwa i obwody nie czerpią (w stopniu zapewniającym wyrównanie do średnich krajowych) profitów ze współpracy transgranicznej, związanych z poprawą sytuacji na rynku pracy.

Słowa kluczowe: rynek pracy, współpraca transgraniczna, region transgraniczny.

The article refers to the problems of the labor market in the neighboring Polish borderland areas of eastern and western Ukraine. The article contains the basic labor market indicators, the analysis of which allows you to specify whether the border location Polish and Ukrainian regions circuits, contributes to the achievement of these regions benefit from the functioning of the labor market. Analyses show that, unfortunately, the border province and circuits do not derive (to the extent necessary alignment to the national average) profits from the cross-border cooperation in terms of the labor market.

Keywords: Labor market, cross-border cooperation, cross-border regions.

ABSTRACT

Wstęp

Rynek pracy jest składową częścią systemu gospodarczego i społecznego kraju, gdzie przeplatają się nie tylko interesy pracodawców i pracowników, ale również odzwierciedlane są tu procesy demograficzne, polityczne, społeczno-gospodarcze i inne procesy zachodzące w społeczeństwie. Występujące na rynku pracy i w sferze zatrudnienia zagadnienia są związane z tymi procesami, które istnieją w sferze przedsiębiorczości, w sferze handlu zagranicznego, w organizacji, w sferze kształcenia zawodowego, edukacji oraz w opodatkowaniu i działalności inwestycyjnej. Wielkość zatrudnienia, poziom bezrobocia, a także popyt na siłę roboczą i jej podaż zależą od wielu czynników, m.in. od tego, jak sprawnie funkcjonuje gospodarka danego kraju i w jakiej fazie cyklu gospodarczego znajduje się ona oraz w jaki sposób uzupełniają się rynkowe podstawy funkcjonowania i regulacje państwowe (Сторощук, Ковальська 2017).

Strukturą regulacyjną, odpowiadającą za kształtowanie polityki państwa w sferze zatrudnienia ludności i migracji zarobkowej w Polsce i na Ukrainie, są odpowiednio Powiatowe Urzędy Pracy w Polsce, zaś na Ukrainie – Państwowa Służba Zatrudnienia Ukrainy. Instytucje te pomagają obywatelom wybrać właściwą pracę, pracodawcom zaś świadczą usługi w zakresie selekcji pracowników. Biorą one również udział w organizacji działań, które zapobiegają masowemu zwalnianiu pracowników, wspierają także mobilność siły roboczej, zatrudnienia społeczeństwa w poszczególnych regionach Polski i Ukrainy. Służby Zatrudnienia i Powiatowe Urzędy Pracy są pośrednikiem na rynku pracy, a tym samym dają społeczeństwu nadzieję i szansę na zatrudnienie, szczególnie w dobie światowego kryzysu finansowo-gospodarczego, gdzie występują jednocześnie trudności ze znalezieniem pracy, zwłaszcza tej adekwatnej do wy-

uczonego zawodu. Nie ulega wątpliwości, że zatrudnienie kształtuje poziom i jakość życia pojedynczych jednostek/obywateli, jak i całego społeczeństwa. Kształtowanie efektywnej gospodarki jest niemożliwe w sytuacji, gdy nie rozwiązuje się problemu bezrobocia. Wyeliminowanie tego zjawiska jest ważną, a nawet najważniejszą, kluczową kwestią w gospodarce rynkowej (Сторощук, Ковальська 2017).

Przedmiotem zainteresowania w artykule uczyniono rynek pracy na pograniczu polsko-ukraińskim jako aspekt społeczno-gospodarczy. Celem pracy jest porównanie podstawowych wskaźników rynku pracy w sąsiadujących ze sobą obszarach przygranicznych Polski wschodniej i Ukrainy zachodniej, koncentrując się na wybranych województwach czy obwodach, w 2013 roku. W pracy wykorzystano literaturę przedmiotu, dane statystyczne udostępniane przez Bank Danych Lokalnych oraz Państwowy Serwis Statystyczny Ukrainy, a także materiały z zasobów internetu.

Charakterystyka regionów tworzących pogranicze polsko-ukraińskie

Polska i Ukraina to sąsiadujące ze sobą państwa, należące do różnych układów, jednak będące strategicznymi dla siebie partnerami politycznymi, jak i gospodarczymi. Rozwijająca się dynamicznie współpraca między tymi krajami, odbywa się na wielu płaszczyznach. Ma ona nie tylko charakter międzyrządowy, ale również regionalny, lokalny, w tym transgraniczny, który charakteryzuje się działaniami prowadzonymi przez jednostki po obu stronach granicy państwowej – w omawianym przypadku po stronie polskiej i ukraińskiej. Współpraca transgraniczna jest istotnym czynnikiem, który stymuluje rozwój społeczno-gospodarczy pogranicza polsko-ukraińskiego. Po stronie „społecznej”, głównym celem jest nawiązywanie

i pogłębianie kontaktów mieszkańców Polski z mieszkańcami Ukrainy, promocja regionu, eliminowanie wzajemnych uprzedzeń, a także lepsze wzajemne zrozumienie na różnych płaszczyznach. Rozwój gospodarczy pogranicza polsko-ukraińskiego, którego granica państwowa wynosi 535 km, wiąże się z pozyskiwaniem zagranicznych inwestorów, z ekonomiczną aktywizacją regionów oraz wyrównywaniem szans rozwojowych (Toczyński, Zaucha 1998: 23-26). Granica omawianego obszaru, przebiegająca wzdłuż województwa lubelskiego wynosi 296 km, a wzdłuż województwa podkarpackiego 239 km (NieznanąUkraina.pl 2017).

Ze względu na niesprecyzowanie jednej, uniwersalnej definicji regionu (transgranicznego), w literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka ujęć tego pojęcia, np. ujęcie historyczne (w tym kulturowe), ekonomiczne (zwane również gospodarczym), socjologiczne czy administracyjne (Pulinowa 2011: 18). W ujęciu historycznym – region to określona powierzchnia ziemi, wyodrębniona pod względem kryteriów historycznych i kulturowych. Region, wyróżniony pod względem cech związanych z powiązaniem gospodarczymi, usługowymi, a także pod względem cech związanych z działalnością człowieka, tj. ze względu na rodzaj zagospodarowania, np. region rolniczy, przemysłowy, to region ujmowany ekonomicznie. Wyróżnia się również ujęcie socjologiczne regionu, w którym region utożsamiany jest z regionalną zbiorowością społeczeństwa. Występuje tutaj rozwijające się i/lub już rozwinięte poczucie indywidualności/odrębności oraz więzi emocjonalnej z danym, zamieszkiwanym terytorium. W ujęciu administracyjnym zaś podstawą regionu transgranicznego jest podział administracyjny jednostek, bezpośrednio ze sobą graniczących (Pulinowa 2011: 20-22). Polsko-ukraiński region transgraniczny tworzony jest przez pięć regionów, przedstawionych na rysunku 1, do których należą:

- województwo lubelskie, województwo podkarpackie (po stronie polskiej);
- obwód (województwo w nomenklaturze ukraińskiej) lwowski, obwód wołyński, obwód zakarpacki (po stronie ukraińskiej).

Rysunek 1. Polsko-ukraińska strefa przygraniczna. Transgraniczny region polsko-ukraiński

Źródło: Stasiak, Zaniewicz 2007: 257.

Województwo lubelskie (rysunek 2 – zaciemniony obszar) leży w środkowo-wschodniej Polsce i graniczy z Białorusią i Ukrainą oraz na tle kraju z województwem podkarpackim, świętokrzyskim, mazowieckim i podlaskim.

Rysunek 2. Województwo lubelskie i województwo podkarpackie

Źródło: Stasiak, Zaniewicz 2007: 126.

Obszar województwa lubelskiego zajmuje 25 122 km², co stanowi 8% powierzchni Polski. Jest trzecim co do wielkości polskim województwem, który dzieli się na 213 gmin, 20 powiatów, w obrębie których jest 41 miast i 4 116 miejscowości wiejskich – 4 z nich to miasta na prawach powiatu. Jego stolicą i siedzibą jego władz jest Lublin. Miasto to pełni m.in. funkcję administracyjnego, gospodarczego, a także kulturalnego i naukowego centrum regionu. Województwo stanowi silny ośrodek akademicki, który ma bardzo duży potencjał naukowo-badawczy, przede wszystkim w zakresie nauk przyrodniczych, ekonomicznych i medycznych. W szczególności stawia się tutaj na rozwój innowacyjnych sektorów gospodarki w oparciu o istniejące już i ciągle rozwijające się zaplecze naukowe. Atutem województwa jest również wykwalifikowana kadra i relatywnie niskie koszty pracy, które powiązane są z dużą podażą dostępnych zasobów ludzkich, jak również niskim poziomem wynagrodzenia w omawianym regionie (*Lubelskie smakuj życie!* 2017). Pod koniec 2013 roku, województwo lubelskie było zamieszkiwane przez 2 165 651 osób, co stanowiło około 5,6% ogółu ludności Polski. Gęstość zaludnienia wynosiła 86 osób na 1 km² (GUS 2013: 17). Północno-zachodni obszar województwa znajduje się w Nizinie Południowo-podlaskiej. Część północno-wschodnia województwa położona jest zaś na Polesiu, tworzącym równinę z obszarami bagiennymi, torfowiskami i jeziorami. Z kolei środkowa i południowo-zachodnia część zajęta jest przez Wyżynę Lubelską, gdzie występują doliny rzeczne oraz wąwozy. W południowo-wschodniej części znajduje się Wyżyna Zachodnio-wołyńska. Na samym południu ciągnie się od Kraśnika do Lwowa wyżynne, piętnastokilometrowe pasmo Roztocza. Obszar południowo-zachodni zaś to Kotliny Sandomierska, która stanowi najdalej wysunięty na wschód region Unii Europejskiej (GUS 2013: 17). Kulturowe oraz przyrodnicze plusy regionu, a także liczne i cenne zabytki Lubelszczyzny sprawiają, że województwu lubelskiemu sprzyja także rozwój turystyki.

Kolejnym polskim województwem, tworzącym pogranicze polsko-ukraińskie jest województwo podkarpackie (rysunek 2 – zakresowany obszar), które leży w południowo-wschodniej

części Polski. Graniczy ono z Ukrainą i Słowacją oraz na tle kraju z województwem lubelskim, świętokrzyskim i małopolskim. W 2013 roku powierzchnia województwa wynosiła 17 846 km², co stanowiło 5,7% powierzchni Polski i zamieszkiwane było przez 212 991 osób, czyli 5,5% mieszkańców Polski. Gęstość zaludnienia wynosiła tu 119 osób na 1 km² (GUS 2013: 17). Obszar województwa dzieli się na 160 gmin i 25 powiatów. Centralnym ośrodkiem kulturowym, gospodarczym, akademickim i naukowym jest miasto Rzeszów, będące jednocześnie stolicą oraz siedzibą władz. W północnej części Podkarpacia rozciąga się Kotlina Sandomierska, która zajmuje prawie połowę powierzchni regionu podkarpackiego. Na północnym wschodzie znajduje się Roztocze, zaś w środkowej części regionu znajduje się Pogórze Karpackie, a na południu pasmo Beskidów, które dzieli się na Beskid Niski i Bieszczady.

Niewątpliwie, jednym z największych atutów województwa podkarpackiego jest fakt, że region ten należy do najczystszych ekologicznie obszarów kraju. Około 44% powierzchni stanowią obszary prawnie chronione, do których należą: Magurski Park Narodowy i Bieszczadzki Park Narodowy, ponadto 94 rezerваты, 10 parków krajobrazowych, 13 obszarów chronionego krajobrazu, 28 stanowisk dokumentacyjnych, 361 użytków ekologicznych, 9 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 1 411 pomników przyrody, 8 obszarów specjalnej ochrony ptaków, a także 17 obszarów ochrony siedlisk (Lipińska 2013). Dużą atrakcyjnością i zainteresowaniem wśród turystów cieszą się również uzdrowiska, znajdujące się na terenie województwa podkarpackiego. Znajdują się one w Iwoniczu Zdroju, Polańczyku Zdroju, Rymanowie Zdroju i Horyńcu Zdroju. Wykorzystywane są tu przede wszystkim bogate zasoby wód leczniczych (Lipińska 2013).

Dużym problemem, z którym zmagają się mieszkańcy i władza województwa jest występujące większe niż w innych regionach Polski bezrobocie, które dotyczy szczególnie obszarów o nieznanym stopniu zurbanizowania i obszarów wiejskich. Do regionów tworzących pogranicze polsko-ukraińskie, po stronie ukraińskiej należą: obwód lwowski, obwód wołyński i obwód zakarpacki. Obwód lwowski (rysunek 3 – zakresowany obszar) leży w zachodniej części Ukrainy. Graniczy z Polską oraz na tle kraju z obwodem wołyńskim, rówieńskim, tarnopolskim, iwanofrankowskim oraz zakarpackim.

Rysunek 3. Obwód lwowski, obwód wołyński i obwód zakarpacki

Źródło: Ukraińskie Centrum Ekonomiczne w Rzeczypospolitej Polskiej, http://www.uec.com.pl/pl/ukraina/informacja_o_obwodach [14.04.2017].

W północnej części obwodu znajduje się Wyżyna Wołyńska, Małe Polesie oraz Wyżyna Podolska. Część ta od Przedkarpacia oddzielona jest doliną Dniestru. W południowo-zachodniej części znajdują się Ukra-

ińskie Karpaty. Obwód lwowski, którego stolicą jest Lwów, jest jednym z najbardziej rozwiniętych obszarów Ukrainy pod względem postępu gospodarczego, branży naukowo-badawczej oraz kultury i turystyki. W 2013 roku powierzchnia obwodu stanowiła 3,6% powierzchni Ukrainy i wynosiła 21,8 tysięcy km². Pod koniec 2013 roku teren obwodu lwowskiego zamieszkiwany był przez 2 520 tysięcy osób, a gęstość zaludnienia wynosiła 116 osób na 1 km².

Obwód lwowski dzieli się na 20 rejonów, 9 miast wydzielonych. W jego obrębie są 44 miasta, 34 osiedla w typie miejskim, jak również 1 850 wsi. Region ten uznawany jest za największy ośrodek nauki i oświaty na Zachodniej Ukrainie. Tutaj znajdują się znaczne skupiska osób polskiego pochodzenia, nie tylko studentów. Obwód lwowski słynie z licznych, wartościowych zabytków, wśród których dla Polaków najbardziej znanym jest tzw. Cmentarz Orłąt, czyli Cmentarz Obrońców Lwowa. Ponadto, mieszkańcy szczerzą się bogactwem mineralnym wód leczniczych.

Obwód wołyński (rysunek 3 – zakropkowany obszar), którego stolicą jest miasto Łuck, znajduje się w północno-zachodniej części Ukrainy, w granicach Wyżyny Wołyńskiej i Niziny Poleskiej. W zachodniej stronie obwodu, graniczy on z Polską, od północnej strony zaś z Białorusią, a od wschodu – na tle kraju – z obwodem rówieńskim, od południa – z obwodem lwowskim. Pod względem administracyjnym, dzieli się na 16 rejonów, 9 miast, 22 osiedli w typie miejskim i 1 054 wsi. Powierzchnia obwodu wołyńskiego wynosiła w 2013 roku 20 143 km², co stanowiło 3,3% powierzchni Ukrainy. Liczba ludności wynosiła w omawianym roku 1 042 miliony, a gęstość zaludnienia 51,5 osób na 1 km² (State Statistic Service of Ukraine 2014). Obwód ten słynie z dominującej gospodarki rolniczej i przemysłowej. Zatrudnienie w przemyśle w 2013 roku wyniosło 25,1%, a w rolnictwie 35,3%. Największymi zabytkami są tutaj fragmenty Zamku Górnego i Zamku Dolnego z Basztą Czartoryskich, a także Dom Szlachecki i Dom Biskupi (www.valadm.gov.ua 2017).

Obwód zakarpacki (rysunek 3 – zakratkowany obszar), którego stolicą jest miasto Użhorod, położony jest w południowo-zachodniej części Ukrainy na obszarze historycznego Zakarpacia. Graniczy ono z Polską, Węgrami, Rumunią i Słowacją. Jest to jedyny obwód na Ukrainie, którego granica przebiega bezpośrednio obok czterech państw. Na tle swojego kraju, graniczy z obwodem lwowskim i iwanofrankowskim. Graniczność obwodu obrazuje rysunek 3. Powierzchnia obwodu zakarpackiego w 2013 roku wynosiła 12,8 tysięcy km². Stanowiło to 2,1% powierzchni Ukrainy. Region ten zamieszkiwany był przez 1 254 tysięcy osób. Mimo małej gęstości zaludnienia w obwodzie zakarpackim, która w omawianym roku wynosiła 98,6 osób na 1 km², wynik ten był znacznie większy niż wskaźnik gęstości zaludnienia dla Ukrainy, który wynosił 75,3 osoby na 1 km². Pod względem administracyjnym, obwód zakarpacki podzielony został na 13 rejonów i 5 miast wydzielonych. W jego obrębie znajduje się 11 miast, 19 osiedli w typie miejskim i 579 wsi (State Statistic Service of Ukraine 2014).

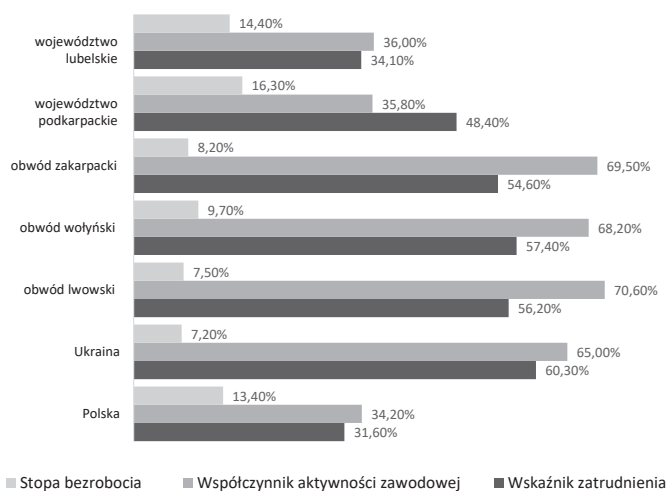
Analiza rynku pracy na pograniczu polsko-ukraińskim

Współpraca transgraniczna Polski i Ukrainy rozwija się na wielu płaszczyznach i poziomach. Są to kontakty międzyrządowe, kontakty bazujące na współpracy samorządów regionalnych oraz lokalnych, a także bezpośrednie, indywidualne kontakty międzyludzkie. Istotnym koordynatorem współpracy przygranicznej jest Międzyrządowa Polsko-Ukraińska Rada Koordynacyjna do spraw Współpracy Międzyregionalnej (dalej

MPURK) (Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej 2017). Działania podejmowane przez MPURK, związane są z ważnymi dla pogranicza sprawami, przede wszystkim rozwój przygranicznych regionów, promocja turystyki transgranicznej, promocja współpracy gospodarczej, kultury, edukacji, ochrony środowiska, funkcjonowanie oraz rozbudowa przejść granicznych, a także przeciwdziałanie klęskom żywiołowym i katastrofom. Istotnym zagadnieniem, wokół którego koncentrują się prace MPURK, jest również rynek pracy, w szczególności propagowanie związanych z tym aspektem tych działań, które przyczyniają się do zmniejszenia bezrobocia w przygranicznych regionach (Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej 2017).

Na podstawie danych zawartych na wykresie 1 można wnioskować, że zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie, regiony przygraniczne wykazują się lepszymi współczynnikami aktywności zawodowej niż średnie wartości notowane w odpowiadającym im kraju. Polskie województwa osiągnęły poziom 105% poziomu krajowego, natomiast ukraińskie obwody uzyskują następujące wyniki: lwowski 109%, wołyński 105%, zakarpacki 107%. W przypadku wskaźnika zatrudnienia nie ma już takiej zbieżności danych, bowiem polskie województwa notują poziom lepsze niż średnia krajowa (lubelskie 108%, podkarpackie 153%), natomiast ukraińskie obwody wypadają poniżej średniej krajowej (lwowski 93%, wołyński 95%, zakarpacki 91%). Z kolei, jeśli chodzi o problem bezrobocia, to w rejonach przygranicznych jego skala jest większa niż w przypadku poziomów krajowych. W Polsce wyniki województw to odpowiednio 107% i 122%, zaś w ukraińskich obwodach wyniki mieszczą się w przedziale 104% – 135%. Chcąc dokonać porównania między krajami, należy stwierdzić, że wszystkie analizowane wskaźniki utrzymują lepsze wartości w przypadku Ukrainy niż w Polsce. Także na poziomie regionów widoczna jest różnica na korzyść Ukrainy. Polskie województwa przygraniczne notują prawie dwukrotnie wyższe stopy bezrobocia, niemal dwukrotnie niższe współczynniki aktywności zawodowej i około 1,5 razy niższe wskaźniki zatrudnienia niż ich ukraińscy sąsiedzi.

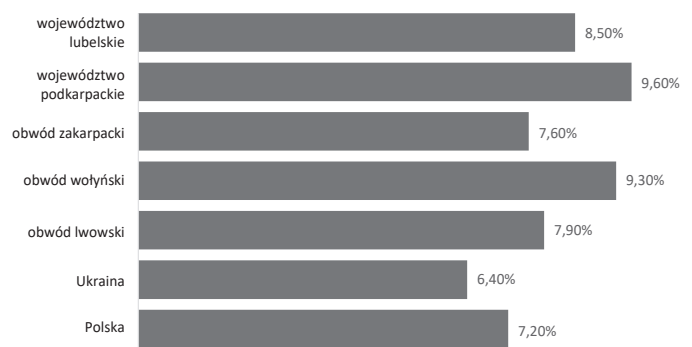
Wykres 1. Wskaźnik zatrudnienia, współczynnik aktywności zawodowej i stopa bezrobocia w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

Różnice w ocenie rynków pracy regionów przygranicznych Polski i Ukrainy zacierają się w przypadku analizy odsetka osób długotrwale bezrobotnych (wykres 2).

Wykres 2. Odsetek długotrwale bezrobotnych w 2013 roku

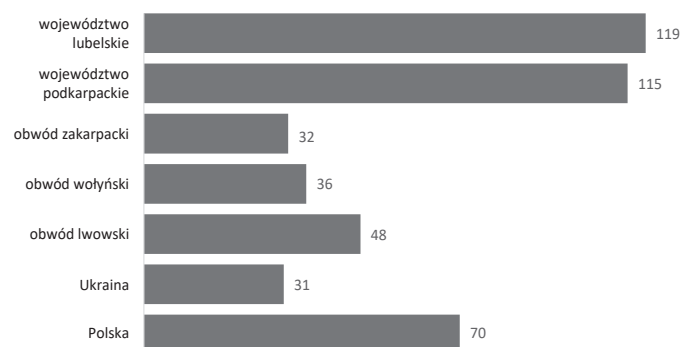

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

O ile bezrobocie ogółem jest w Polsce problemem znacznie większym niż na Ukrainie, to już w przypadku bezrobocia długotrwałego, sytuacja w obu krajach jest porównywalna, również w analizowanych regionach przygranicznych. Różnice wyrażone w punktach procentowych wydają się niewielkie, na poziomie 1 – 2 punktów procentowych, jednak w przypadku różnic procentowych, notuje się już duże wartości. Województwo lubelskie wykazuje odsetek długotrwale bezrobotnych przekraczający poziom krajowy o 18%, a podkarpackie o 33%. W przypadku Ukrainy, obwody przygraniczne również przekraczają średnią krajową – lwowski o 23%, wołyński o 45%, zaś zakarpacki o 19%. Warty podkreślenia jest fakt, że we wszystkich regionach przygranicznych, tak w Polsce, jak i na Ukrainie, sytuacja pod względem długotrwałego bezrobocia była gorsza niż średnie krajowe.

W konfrontacji z danymi zawartymi na wykresie 3, dotyczący ilości osób bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy, należy wyciągnąć wniosek, że ukraińscy bezrobotni znacznie dłużej poszukują pracy niż polscy.

Wykres 3. Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

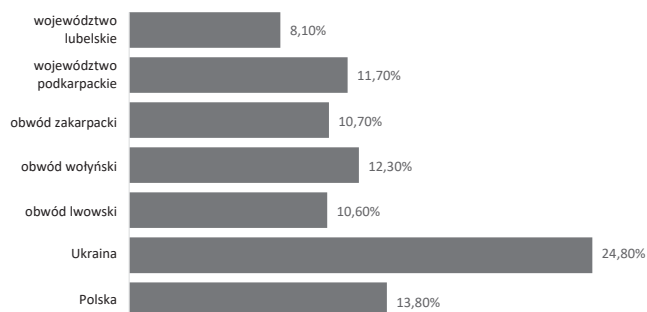
W Polsce liczba bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy jest ponad dwukrotnie wyższa niż na Ukrainie, co powinno oznaczać odpowiednio dłuższy okres pozostawania bez pracy, jednak w konfrontacji z podobnymi odsetkami długotrwale bezrobotnych oznacza, że skala długotrwałego bezrobocia na Ukrainie jest jednak większa niż w Polsce. Jeśli chodzi o poziom regionalny, to w przypadku Ukrainy dwa z trzech analizowanych obwodów przygranicznych notują minimalnie gorsze wskaźniki niż średnia krajowa, jedynie w obwodzie lwowski różnica jest 1,5 – krotna. Znacznie większe rozpiętości występują w Polsce. Oba analizowane woje-

wództwa prezentują poziom 1,7 – krotnie gorszy niż średnia krajowa. Po raz kolejny analizowane regiony osiągnęły zatem gorsze wyniki niż średnie krajowe, jednak mniejsze odchylenia dotyczyły Ukrainy.

O sytuacji bezrobotnych, szczególnie w kwestii zapewnienia dochodu po utracie pracy, świadczyć może wskaźnik mówiący o tym, jaki odsetek bezrobotnych posiada prawo do zasiłku. Dane te dla Polski i Ukrainy ilustruje wykres 4.

Wykres 4. Bezrobotni z prawem do zasiłku w 2013 roku

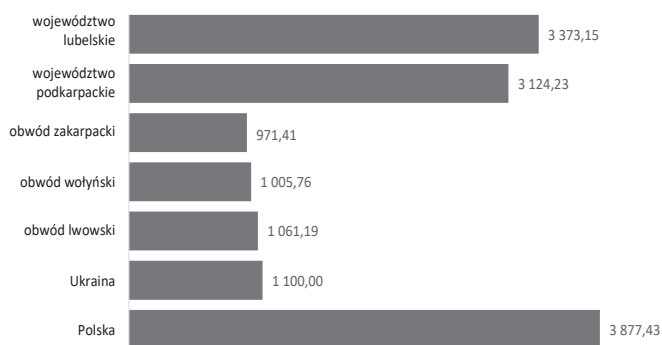

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

Ukraińscy bezrobotni niemal dwukrotnie częściej mają prawo do zasiłku niż ich polscy odpowiednicy. Dotyczy to jednak średnich poziomów krajowych, bowiem w analizowanych regionach wskaźniki nie są bardzo zróżnicowane. Porównując regiony do odpowiednich poziomów krajowych, po raz kolejny pojawia się wniosek, że sytuacja w nich panująca jest gorsza niż średnie krajowe. Poziom rozbieżności w Polsce jest dosyć duży (wskaźnik dla województwa lubelskiego to 59% średniej krajowej, natomiast dla podkarpackiego to 85%). Po stronie obwodów sytuacja jest nieco gorsza niż w województwach, bowiem w obwodach lwowskim i zakarpackim, bezrobotni z prawem do zasiłku to tylko 43% średniej krajowej, zaś w obwodzie wołyńskim to 50%.

Kolejny wskaźnik pozwalający ocenić sytuację na rynku pracy to przeciętna wysokość miesięcznego wynagrodzenia, co ilustruje wykres 5.

Wykres 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (w zł) w 2013 roku

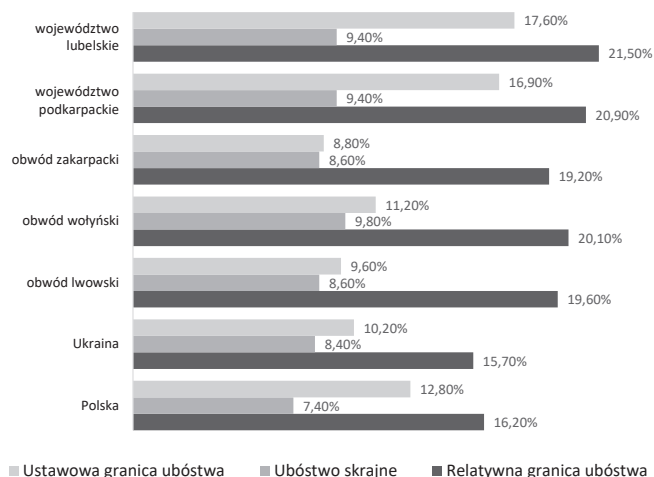
Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

Porównywanie wysokości dochodów w Polsce i na Ukrainie nie dają miarodajnych wniosków z uwagi na znaczne różnice w poziomie rozwoju gospodarczego, jednak z punktu widzenia niniejszego opracowania bardziej istotne jest ustalenie czy w analizowanych regionach przygranicznych wynagrodzenia odpowiadają średnim krajowym, czy się od nich odchylają. W analizowanych regionach,

zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie, przeciętne miesięczne wynagrodzenia były niższe niż średnie krajowe. Pracownicy zamieszkujący województwo lubelskie mogą liczyć na 87% średniej krajowej, a w województwie podkarpackim jedynie na 80%. W przypadku ukraińskich obwodów różnice są nieco mniejsze (obwód lwowski 96%, wołyński 91%, zakarpacki 88%).

Wskaźnikiem wynikającym pośrednio z sytuacji na rynku pracy i od pewności otrzymywanych dochodów jest stopa ubóstwa. Literatura przedmiotu wyróżnia trzy formy ubóstwa przedstawione na wykresie 6.

Wykres 6. Zagrożenie ubóstwem materialnym według granic ubóstwa w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

Polska notuje wyższe wartości w przypadku ubóstwa ustawowego i relatywnego, jednak w przypadku ubóstwa skrajnego, wynik jest lepszy niż na Ukrainie. Na poziomie regionalnym, w Polsce sytuacja jest jednoznaczna – we wszystkich kategoriach ubóstwa analizowane województwa znajdują się w gorszej sytuacji niż średnia krajowa. W przypadku ukraińskich obwodów nie można już postawić takiego wniosku. Z danych zawartych w tabeli 1 wynika bowiem, że obwód lwowski charakteryzuje się ubóstwem ustawowym na poziomie 94% średniej krajowej, a obwód zakarpacki na poziomie 86%, a w przypadku ubóstwa skrajnego osiąga poziom 98% średniej krajowej.

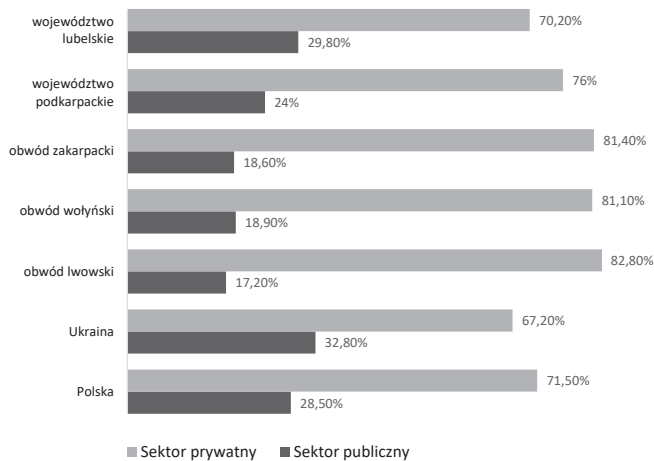
Tabela 1. Ubóstwo w przygranicznych polskich województwach i ukraińskich obwodach według rodzajów ubóstwa

Skala ubóstwa w regionach przygranicznych Polski i Ukrainy (średnia krajowa = 100%)			
Województwo	Relatywna granica ubóstwa	Ubóstwo skrajne	Ustawowa granica ubóstwa
Polska			
województwo lubelskie	132%	127%	137%
województwo podkarpackie	129%	127%	132%
Ukraina			
obwód lwowski	124%	102%	94%
obwód wołyński	128%	110%	109%
obwód zakarpacki	122%	98%	86%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

O kondycji poszczególnych rynków pracy może również świadczyć odsetek osób zatrudnionych w sektorze publicznym. Im ten odsetek jest większy, tym bardziej uprawnione jest twierdzenie, że sektor prywatny nie generuje odpowiedniej ilości miejsc pracy. Może być to podyktowane różnymi czynnikami, np. słabą infrastrukturą techniczną, niską jakością kapitału społecznego itp.

Wykres 7. Struktura pracujących według sektorów własności w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych 2014; State Statistic Service of Ukraine 2014.

Według danych z wykresu 7, w wymiarze krajowym większy udział zatrudnionych w sektorze publicznym jest przymiotem Ukrainy, jednak w wymiarze regionalnym wskaźniki wyższe są w polskich województwach niż w ukraińskich obwodach. Wskaźniki procentowe wskazują, iż zatrudnieni w sektorze publicznym stanowią w województwie lubelskim 105% średniej krajowej, a w podkarpackim 84%. Odpowiednie wielkości dla obwodów to 52% (lwowski), 58% (wołyński) i 57% (zakarpacki).

Podsumowanie

Z przeprowadzonych analiz wynika, że położenie przy granicy polsko-ukraińskiej nie przynosi rynkom pracy polskich województw i ukraińskich obwodów na tyle dużych korzyści, aby regiony te mogły przynajmniej osiągnąć średnie poziomy rejestrowane w macierzystych krajach. Analizowane ukraińskie obwody przekraczają w sensie pozytywnym średnią krajową tylko w przypadku współczynnika aktywności zawodowej, wskaźnika zatrudnienia, zatrudnienia w sektorze prywatnym i niektórych form ubóstwa. W przypadku polskich województw sytuacja jest znacznie gorsza, bowiem średnia krajowa jest niższa jedynie w przypadku współczynnika aktywności zawodowej oraz zatrudnienia w sektorze prywatnym (jednak tylko w województwie podkarpackim). Przygraniczne położenie stanowi duży atut w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów. Zwykle jest to czynnik sprzyjający rozwojowi handlu i usług. Skoro jednak analizowane regiony nie czerpią z przygranicznego położenia profitów przynajmniej na takim poziomie, aby dorównać średnim wynikom w swoich krajach, to należy rozważyć trzy prawdopodobne przyczyny takiego stanu. Po pierwsze, z uwagi na fakt, że Ukraina leży poza granicami UE, polsko-ukraińscy partnerzy-przedsiębiorcy nie mogą korzystać z wielu ułatwień, przysługujących w ramach strefy Schengen, czy unii celnej UE. Po drugie, obecna

sytuacja związana z konfliktem zbrojnym we wschodniej Ukrainie doprowadziła do znacznego spadku kursu ukraińskiej waluty, przez co zakupy w Polsce stały się dla Ukraińców dużo droższe, a wzrost cen zwykle przekłada się na spadek popytu. Po trzecie, należy mieć świadomość, że znaczna część wymiany handlowej (szczególnie przepływ z Ukrainy do Polski) zasila szarą strefę, przez co nie jest to ujmowane w publicznych statystykach. Nietrudno wyobrazić sobie bezrobotnego z województwa podkarpackiego, który para się przynoszeniem wyrobów akcyzowych przez granicę i z tego osiąga dochody. Aby przygraniczne rynki pracy odczuły wyraźne pozytywne efekty współpracy transgranicznej, konieczne jest uproszczenie przepływu osób, towarów i usług (nie tylko w strefie przygranicznej, lecz na poziomie całych krajów). Sprzyjającym czynnikiem byłyby też stabilizacja sytuacji politycznej na Ukrainie. Warto byłoby się też pokusić o uwzględnienie wpływów z szarej strefy. Po ich oszacowaniu mogłoby się bowiem okazać, że faktyczna sytuacja regionów przygranicznych, również w wymiarze ich rynków pracy, jest nieco lepsza niż przedstawiają to oficjalne statystyki. Nie należy zapominać o tym, że omawiane zachodnie jednostki Ukrainy stanowią region lepiej rozwinięty tego kraju, natomiast wschodnie województwa Polski są obszarami peryferyjnymi oraz słabiej rozwiniętymi.

Źródłem finansowania badań i artykułu były środki własne autorki.

Bibliografia

1. Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, (2017) <http://poland.mfa.gov.ua/pl/ukraine-pl/regions> [20.04.2017].
2. Bank Danych Lokalnych, (2014) http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks [20.04.2017].
3. Główny Urząd Statystyczny, (2014) *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2013 roku*, Warszawa: Informacje i Opracowania Statystyczne GUS, s. 17, http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/l_powierzchnia_i_ludnosc_przekroj_terytorialny_2013.pdf [10.04.2017].
4. Lipińska E.J., (2013) *Uzdrowiska województwa podkarpackiego – identyfikacja wybranych zagrożeń środowiska, praca zbiorowa*, Rzeszów: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, <http://www.wios.rzeszow.pl/pl/14,357,513,517/2/> [03.04.2017].
5. *Lubelskie smakuj życie!*, (2017) <http://www.lubelskie.pl> [20.04.2017].
6. *NieznanaUkraina.pl*, (2017) <http://www.nieznanaukraina.pl/246/granica-polsko-ukrainska> [26.04.2017].
7. Pulinowa A., (2011) *Region – podstawowe pojęcie w opisie zjawisk przestrzennych na ziemi*, Warszawa: PAN IGIPIZ, s. 18.
8. Stasiak J., Zaniewicz Z., (2007) *Vademecum. Geografia*, Gdynia: Opepon.
9. State Statistic Service of Ukraine, (2014) <http://ukrstat.gov.ua/>, [15.04.2017].
10. Toczyński W., Zaucha J., (1998) *Międzynarodowa współpraca regionów. Wybór ekspertów, praca zbiorowa*, Warszawa: Wydawnictwo Przedświt, s. 23-26.
11. Ukraińskie Centrum Ekonomiczne w Rzeczypospolitej Polskiej, (2014) http://www.uec.com.pl/pl/ukraina/informacja_o_obwodach [14.04.2017].
12. www.valadm.gov.ua [16.05.2017].
13. Сторожук М.І., Ковальська Е.М., (2017) *Ринок праці в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку*, Publishing house Education and Science, <http://www.rusnauka.com> [20.04.2017].

